

SIMFONIJSKA RAZMIŠLJANJA BLAGOJA IVANOVSKOG – POVODOM 100-GODIŠNJICE ROĐENJA KOMPOZITORA (1921–1994)

Трена Јордасноска*

Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“, Fakultet muzičke umetnosti u Skoplju, RS Makedonija

Sažetak

Počeci simfonizma u savremenoj makedonskoj muzici vezani su za delatnost nekoliko makedonskih kompozitora, među kojima posebno mesto zauzima kompozitor Blagoja Ivanovski. U dosadašnjim teorijskim radovima o makedonskom muzičkom stvaralaštvu, simfonijska dela Blagoja Ivanovskog smatraju se za prva dela u savremenoj makedonskoj simfonijskoj muzici. U tom smislu, osnova simfonijskog stvaralaštva Blagoja Ivanovskog data je u njegovom prvom simfonijskom delu *Razmišljanje* (1954), delu koje će odrediti stvaralački manir u ostalim simfonijskim delima. U radu je predstavljen model za analizu njegovog stvaralaštva na osnovu digitalnog kataloga sa podacima o njegovim simfonijskim delima i analizom simfonijske poeme *Razmišljanje*.

Ključne reči: makedonska muzika; makedonski kompozitori; simfonijska dela; simfonijska poema.

1. Počeci simfonizma u savremenoj makedonskoj muzici

Počeci simfonizma u savremenoj makedonskoj muzici vezuju se za posleratni period, od 1945. do 1957. godine, period koji je formativan za simfonijsku muziku makedonskih kompozitora. Naime, u ovom segmentu makedonskog muzičkog stvaralaštva, tek od sredine XX veka, javljaju se žanrovi i forme karakteristične za zapadnoevropsku muzičku kulturu. Na pojavu prvih simfonijskih dela makedonske muzike uticalo je nekoliko faktora vezanih za istorijsko, društveno, kulturno i muzičko okruženje:

- nasleđena, izuzetno bogata i originalna folklorna tradicija;
- proces postepenog usvajanja zapadnoevropske muzičke tradicije koju donose domaći i inostrani školovani muzičari i uzajamni uticaj sa lokalnom tradicijom i kulturom;
- stvaranje nacionalne izvođačke „infrastrukture“ – amaterskih, a zatim profesionalnih horova, orkestara, operskih i baletskih ansambala;

* t.jordanoska@fmu.ukim.edu.mk

– pojava kompozitora čije se obrazovanje oblikuje u sredinama sa dužom muzičkom tradicijom (Kolarovski, 1997, str. 24).

U prvim godinama nakon Drugog svetskog rata učinjeni su prvi pokušaji u oblasti orkestarskog stvaralaštva. Pada u oči da su autori prvih orkestarskih dela bili oni muzičari koji su se u predratnom periodu i tokom ratnih godina školovali u Vojno-muzičkoj školi u Vršcu: Gligor Smokvarski, Blagoja Ivanovski i Tihomir Karapančevski. Zanimljivo je i da ovi autori, kao i drugi, školovani u razvijenijim centrima, odmah počinju da pišu krupna muzička dela: simfonije, simfonijske poeme, koncerte, opere, balete, oratorijume, kantate. Razvoj makedonske simfonijske muzike u ovom periodu vezan je za delatnost pet makedonskih kompozitora:

– Gligor Smokvarski (1914–1974), autor prvog simfonijskog dela *Fantazija* (1945), ujedno autor prvog nacionalnog baleta *Makedonska povest* (1952);

– Blagoja Ivanovski (1921–1994), autor rapsodije *Razdelba od rodniot kat* (1947) i simfonijske poeme *Razmislivanje* (1954);

– Tihomir Karapančevski (1923–1950), autor *Simfonijskog skerca (Skercio kapričiozo)* (1949);

– Kiril Makedonski (1925–1984), autor simfonijske poeme *Tančarka* (1952), ujedno autor prve makedonske nacionalne opere *Goce* (1953);

– Vlastimir Nikolovski (1925–2001), autor Simfonije br. 1 *Brevis* (1957).

U periodu od 1945. do 1957. godine pomenuti autori su jedini makedonski kompozitori koji su pisali simfonijska dela. U dosadašnjim teorijskim radovima o stvaralaštvu Vlastimira Nikolovskog, simfonijska *Brevis* je evidentirana kao njegovo prvo simfonijsko delo (Karaklaš, 1970; Ortakov, 1982; Kolovski, 1993; Bužarovski and Jordanoska, 2015). S druge strane, kada se govori o počecima simfonizma, oni se najčešće vezuju za Gligora Smokvarskog, Blagoja Ivanovskog i Kirila Makedonskog. Iako se kao autor prvog simfonijskog dela pominje Gligor Smokvarski (*Fantazija*, 1945), kroz postojeću literaturu došli smo do podataka o delima Tihomira Karapančevskog nastalim pre ovog dela. Naime, legat Tihomira Karapančevskog sadrži 110 dela iz više muzičkih žanrova, uključujući i nekoliko (nedovršenih?) simfonijskih kompozicija u koje nemamo uvid. Među njima su dela nastala pre 1945. godine, kao što su uvertira *Elenovo carstvo, Ohridska idila* (1943), *Uvertira klasika*, Simfonijska br. 1 i Preludij u D-duru, podaci koje su naveli autori koji su imali uvid u njegovu zaostavštinu (Todorčevska, 1977, str. 64 i Kolovski, 1993, str. 121).

Ipak, u dosadašnjim teorijskim radovima (Ortakov, 1982; Prošev, 1986; Kolovski, 2004) pionirska uloga u simfonizmu u Makedoniji prvenstveno se pripisuje Blagoju Ivanovskom.¹ Pod simfonizmom ovde podrazumevamo dela za simfonijski orkestar

¹ O Blagoju Ivanovskom do sada su objavljeni tekstovi: „Apoteoza prošlosti” Jane Kodžabasija, u časopisu *Sovremenost* br. 2 iz 1976. godine, i „Prvi makedonski simfoničari”, sa podnaslovom „Blagoja Ivanovski – Istorija pretočena u muziku”, Marko Kolovski u *Muzici* br. 11 iz 2004. godine. Na Fakultetu muzičke umetnosti u Skoplju, na odseku za muzikologiju, Simona Blaževska je 1996. godine odbranila diplomski rad na temu simfonijske poeme *Razmislivanje*. Autorka ovog rada je 2006. godine odbranila diplomski rad o počecima simfonizma u savremenoj makedonskoj muzici kroz dela kompozitora Blagoja Ivanovskog (Jordanoska 2006).

u jednom ili više stavova, od kojih je bar jedan u sonatnom obliku. S obzirom na razvoj simfonizma u 19. i 20. veku, koji obuhvata dela pisana za veliki simfonijski orkestar koja zanemaruju određene standarde klasičnog sonatnog oblika, područje našeg koncepta simfonizma obuhvata muzičke žanrove simfoniju, simfonijsku poemu i sva druga dela urađena u simfonijskom maniru. Dakle, pored glavnih karakteristika za kategorizaciju: instrumentarijum i forma, prilikom razmatranja simfonijskog stvaralaštva Blagoja Ivanovskog, s obzirom na prisustvo simfonijske poeme, uključena je i treća komponenta – programnost.

2. Dela za simfonijski orkestar Blagoje Ivanovskog

Za analizu je bilo dostupno sedam kompozicija iz simfonijskog stvaralaštva Blagoja Ivanovskog: *Razmišljanje* – simfonijska poema (1954), Simfonija br. 1 *Lesta* (1957), *Istorijska poema* za simfonijski orkestar (1958), *Freske* za simfonijski orkestar (1961), *Samoilova epopeja* (Tri simfonijske poeme) (1970), *Vardar* – simfonijska poema (1979) i *Nerezi* – poema za simfonijski orkestar (1984).

Pored ovih dela, Blagoja Ivanovski je napisao i druga dela za simfonijski orkestar koja zbog svoje formalne strukture nisu mogla da se uvrste u ovaj istraživački korpus. Tu spadaju *Folklorne impresije* koje su minijature za simfonijski orkestar i *Makedonski tanci* br. 1 (*oro čučuk*) i br. 2 (*oro staro*). Takođe nisu uključena dela za simfonijski orkestar za koja partiture i snimci nisu dostupni. Među ovim delima je i prvo delo Blagoja Ivanovskog *Razdelba od rodniot kat* i *Heroika – Poema za Goce*. Za delo *Tri makedonske simfonijske slike* u arhivi Makedonske radio-televizije našli smo samo štimove. Takođe nije bila dostupna ni dirigentska partitura ni snimak simfonijske poeme *Vardar* (o ovom delu ima podataka u analizi Tome Proševa u njegovoj knjizi *Savremena makedonska muzika* iz 1986. godine). Za simfonijsku poemu *Vardar* takođe smo došli samo do štimova koji se nalaze u Savezu kompozitora Makedonije.

Blagoja Ivanovski je bio aktivan na polju simfonijskog stvaralaštva 30 godina, vremenski raspon od nastanka prvog dela *Razmišljanje* u 1954. godini, do nastanka poslednjeg dela, poeme *Nerezi* 1984. godine. Većinu dela za simfonijski orkestar je napisao do 1961. godine. Među njima su simfonijska poema *Razmišljanje*, Simfonija *Lesta*, *Istorijska poema* i *Freske*. Sedamdesetih je napisao samo dela *Samoilova epopeja* (Tri simfonijske poeme) i simfonijsku poemu *Vardar*. U ovaj stvaralački period ne ubrajamo rapsodiju *Razdelba od rodniot kat*, koja je nastala pre poeme *Razmišljanje*.

Rapsodiju *Razdelba od rodniot kat* za simfonijski orkestar Blagoja Ivanovski je napisao 1947. godine, u periodu pre početka studija na Muzičkoj akademiji u Beogradu. Partitura ovog dela nije sačuvana. Ono što znamo jeste da je delo nastalo u periodu kada je Makedonska filharmonija pravila prve korake u svom formalnom, estetskom i stilskom oblikovanju. Blagoja Ivanovski je bio jedan od osnivača ove ustanove i trubač u orkestru prvog sastava Filharmonije. Može se pretpostaviti

da je rad u ovom orkestru podstakao njegovu želju za komponovanjem. Tako je stvorio rapsodiju *Razdelba od rodniot kat* izvedenu na prvom simfonijskom koncertu Makedonske filharmonije sa delima makedonskih autora. Orkestrom je dirigovao Lovro Matačić. Koncert je održan 1948. godine u Studiju br. 1 Radio Skoplja. Na ovom koncertu izvedena su i dela *Fantazija* Gligora Smokvarskog i *Simfonijsko skerco* Tihomira Karapančevskog.

U periodu kada je Blagoja Ivanovski napisao svoje prve kompozicije za klavir i prve solo pesme, počeo je da radi na simfonijskoj poemi *Razmislvanje*. Ovo je period njegovih studija na Muzičkoj akademiji u Beogradu gde je posećivao nastavu kod Mihovila Logara i Ljubice Marić. Delo je završeno 1954. godine, nakon prekida studija u Beogradu i povratka u Skoplje. Posle prvog izvođenja 1955. godine od strane Makedonske filharmonije sa dirigentom Kirilom Spirovskim, *Razmislvanje* doživljava niz izvođenja u Skoplju na „Danima makedonske muzike“, u Bitolju, na festivalima „Ohridsko leto“, „Struška muzička jesen“, u Beogradu, Novom Sadu, Subotici, Tbilisiju (Gruzija), a u periodu od 17. do 20. marta 1958. godine delo je izvedeno u Turku i Poriju (Finska). U periodu od 1955. do 1996. *Razmislvanje* je 13 puta izvodila Makedonska filharmonija pod vođstvom dirigenta Fimča Muratovskog, Vančo Čavdarskog i Horija Andreeskua (Blaževska, 1996, str. 169).

Godine 1957. Blagoja Ivanovski je napisao prvu i jedinu simfoniju u svom stvaralaštvu, Simfoniju *Lesta*. Premijerno je izvedena u Skoplju, a povod je bio koncert priređen u čast Trećeg kongresa Saveza kompozitora Jugoslavije. Orkestrom Makedonske filharmonije dirigovao je Todor Skalovski kome je delo i posvećeno. Iste 1957. godine Simfonija *Lesta* je izvedena u Narodnom pozorištu u Skoplju, povodom 10 godina od osnivanja Saveza kompozitora Makedonije.

Blagoja Ivanovski je 1957. godine počeo da radi na novom delu za simfonijski orkestar, *Istorijskoj poemi*. U onome što je sačuvano iz sinopsisa za *Susret sa kompozitorom* u okviru festivala „Dani makedonske muzike“ iz 1989. godine, Ivanovski kaže da je delo zamišljeno kao prolog ciklusa simfonijskih poema ili simfonijskih slika. Naša pretpostavka je da se radi o *Tri makedonske simfonijske slike* (Ivanovski, 1989). Ivanovski je završio *Istorijsku poemu* 1958. godine. U svojim rukopisima autor piše da je delo izvedeno na proslavi povodom 20. godišnjice Radio Skoplja, zatim na festivalu „Ohridsko leto“, a u Beogradu je imao dva izvođenja sa Beogradskom filharmonijom i umetničkim ansamblima Jugoslovenske narodne armije (Ivanovski, 1988).

Ivanovski je 1957. godine, pored *Istorijske poeme*, radio i na *Pastoralima* za flautu, obou i kamerni gudački orkestar, delu koje je izvedeno u Parizu u okviru „Dana jugoslovenske kulture“ i u nekoliko gradova Sovjetskog Saveza (Ivanovski, 1988). Godine 1957. napisao je i *Folklorne impresije* – tri minijature za simfonijski orkestar. Već smo pomenuli da ove minijature zbog oblika nismo uvrstili u istraživački korpus.

Slede godine koje Blagoja Ivanovski posvećuje pisanju muzike za decu.² Komponovao je 16 pesama za decu (Kolovski, 1993, str. 119) i često pisao muziku za

² Projekat *Musica viva* za deca pokrenut je na Fakultetu muzičke umetnosti u Skoplju 2021. godine u okviru YouTube-kanala FMU-a, gde se mogu preslušati klavirske kompozicije Ivanovskog (FMU 2021).

radio igre za decu koje su se emitovale na programu Radio Skoplja. Ivanovski ova dela naziva „dečjim operetama“ (Ivanovski, 1988).

Godinu 1961. obeležilo je stvaranje jednog od najizvođenijih simfonijskih dela Blagoja Ivanovskog, *Freske*. Pored izvođenja Makedonske filharmonije sa dirigentom Vančom Čavdarskim, delo je izvedeno kao balet u koreografiji Vere Kostić u Skoplju, Ljubljani i Splitu. Kompozitor Ljubomir Brandžolica u svojoj knjizi *Muzika 50 godini so vas piše* da je balet *Freske* „sa punim uspehom izveden na Baletskom bijenalu u Ljubljani, u okviru predstave Četiri baletski viduvanja“, sa njegovim baletom *Voena prikazna, Patuvanje* Tomislava Zografskog i *Branovi* Tome Proševa (Brandžolica, 2000, str. 82). Ivanovski je dobio i ponudu italijanske televizije RAI da snimi kratki film na muziku dela *Freske* (Ivanovski, 1988).

Nakon završetka dela *Freske*, u narednom periodu Blagoja Ivanovski se posvećuje menadžmentu Muzičke produkcije Makedonske radio-televizije. U ovom periodu obnovljen je hor MRT-a, osnovan je Kamerni orkestar Radio Skoplja pod upravom dirigenta Oldžiha Pipeka i osnovan „Skopski festival zabavne muzike“ (1967/68).

Prošlo je devet godina do nastanka novog simfonijskog dela i još devet godina do nastanka sledećeg. Godine 1970. napisao je *Samoilovu epopeju* (Tri simfonijske pesme) sa naslovima *Samoil, Makedonci* i *Tragedija*, a 1979. godine i simfonijsku poemu *Vardar*. Poema *Vardar* izvedena je 1980. godine u Brizbejnu, Kvinslend, Australija, od strane Kvinslenskog simfonijskog orkestra pod dirigentskom upravom Vanča Čavdarskog. U Makedoniji je ovo delo prvi put izvedeno na „Struškoj muzičkoj jeseni“ 1981. godine (Blaževska, 1996, str. 30). *Samoilova epopeja* je izvedena u Skoplju sa Makedonskom filharmonijom na „Ohridskom letu“, a druga simfonijska poema *Makedonci* iz *Samoilove epopeje* izvedena je na „Tribini jugoslovenskog muzičkog stvaralaštva“ – Opatija 1972. Simfonijskim orkestrom RTV Zagreb je dirigovao Igor Kuljerić (Kolovski, 1993, str. 52).

Osamdesetih godina Blagoja Ivanovski ponovo intenzivira svoju kompozitorsku delatnost na polju simfonijskog stvaralaštva. Godine 1981. piše delo *Makedonski tanci* br. 1 (*oro čučuk*) i br. 2 (*oro staro*), a 1984. godine delo *Heroika – Poema za Goce*, izvedeno na „Danima makedonske muzike“ 1986. (Ivanovski, 1988). Godine 1984. stvorio je poslednje delo za simfonijski orkestar, poemu *Nerezi*, napisanu „po narudžbini Makedonske filharmonije“ (Ivanovski, 1988).

3. Simfonijska poema *Razmisluvanje (Razmišljanje)*

U uvodnom delu naveli smo aspekte kroz koje kategorišemo simfonizam: formu, instrumentarijum i programnost, i shodno tome definisali parametre koji bi trebalo da ukažu na njihovo prisustvo u stvaralaštvu Blagoja Ivanovskog. Njihovom operacionalizacijom dobili smo 73 polja digitalnog kataloga u koja smo uneli postojeće sekundarne podatke za njegova simfonijska dela i tercijarne podatke dobijene analizama. U pogledu *forme*, polja su grupisana prema sadržinskim i vremenskim karakteristikama (Bužarovski, 1996). Za razliku od polja za formu

i instrumentarijum gde se radi o pozitivno definisanim ili merljivim podacima, *programski aspekt* simfonizma je nedvosmisleno najnedodirljiviji i najsloženiji za tekstualno ili numeričko predstavljanje. Pet polja koja se odnose na *programnost* sadrže samo deskriptivne podatke koji direktno ili indirektno treba da pruže informacije o ovoj kategoriji. Koristeći ovaj katalog biće predstavljeno prvo značajno simfonijsko delo ovog kompozitora, simfonijska poema *Razmislivanje*.

Pronašli smo dve različite partiture i snimke ove simfonijske poeme. U partiturama naišli smo na razlike u broju taktova: delo u rukopisu ima 387 taktova, dok izdanje sadrži 356 taktova. Shodno ovome, evidentirali smo dva različita trajanja snimaka (14'05" i 10'29") koja odgovaraju partituri u rukopisu i izdanju. Prva varijanta je kopija notografa i pronađena je u Muzičkom arhivu Radio Skoplja, a druga partitura je izdanje Saveza kompozitora Jugoslavije od 1960. godine (notograf: Krunoslav Dogan) i pronađena je u arhivi Saveza kompozitora Makedonije. Muzički arhiv Radio Skoplja, gde je pronađena kopija notografa, do danas, nažalost, nije uopšte istraživana.

S druge strane, Muzička produkcija Makedonske radio-televizije bila je jedina institucija u kojoj su realizovani tonski snimci muzičkih dela. Prvi snimci u Makedoniji datiraju iz šezdesetih godina 20. veka (Islam, 2002, str. 14). Najstariji snimci sa delima Blagoja Ivanovskog u Muzičkoj produkciji MRT-a su solo pesme *Vo polskata kukjička*, snimljena 1967, i *Zemja Dembelija* i *Presuda*, snimljene 1968. godine, u izvođenju soprana Ane Lipše Tofović i Liljane Ivanove na klaviru. Dvadesetog aprila 1968. godine snimljeno je prvo simfonijsko delo Ivanovskog, *Freske* za simfonijski orkestar u izvođenju Simfonijskog orkestra Radio-televizije Zagreb sa dirigentom Davorinom Hauptfeldom. Postoje zvučni zapisi svih simfonijskih dela Ivanovskog, sa izuzetkom Simfonije *Lesta*. Tonski snimci su realizovani u Muzičkoj produkciji MRT-a. Kao što smo pomenuli, postoje dva snimka simfonijske poeme *Razmislivanje*. Prema rečima Ivanovskog, delo je snimljeno pedesetih godina prošlog veka na jednoj od prvih gramofonskih ploča koje je izdao Savez kompozitora Jugoslavije (Ivanovski, 1988). Ovo je verovatno prvi snimak dela sa Simfonijskim orkestrom RT Zagreb i dirigentom Milanom Horvatom (postoji gramofonska ploča u izdanju Jugotona – LPY-85). Drugi snimak je u izdanju Makedonske filharmonije i realizovan je 1997. godine. Delo izvodi Makedonska filharmonija sa dirigentom Andrejem Andreevim.

Tokom života, Ivanovski je bio često nagrađivan za svoj stvaralački rad. Godine 1955. dobio je nagradu „13. novembar“, tada nazvanu „Nagrada na Skopškata okolija“ za delo *Razmislivanje* (Nikoleski, 1991).

U daljem tekstu predstavimo vremensku organizaciju muzičkih materijala simfonijske poeme *Razmislivanje* i sagledaćemo razvoj dela kroz moguće faze korišćenjem sedam planova muzičkog dela: intervalskog, ritmičkog, harmonskog, instrumentacijskog, dinamičkog, artikulacijskog i agogijskog (Bužarovski, 1996, str. 13). Simfonijska poema *Razmislivanje* napisana je u redukovanom a tre sastavu: Picc., 2 Fl., 2 Ob., C. A., 2 Cl. in B, B. Cl., 2 Bsn., 4 Hns. in F, 2 Tpts. in

B, 3 Tbn., Tba., Timp., Hp., Vln. I, Vln. II, Vla., Vc., Cb. Kao što vidimo, nedostaje kontrafagot i bas trombon (verovatno je ovo rezultat dostupnog instrumentarijuma u orkestrima u Makedoniji tada). U štampanoj partituri označeni su štrihovi.

U simfonijskom stvaralaštvu Ivanovskog dominiraju složene višedelne forme. Međutim, njegova simfonijska dela uglavno sadrže višedelnost sa tendencijom korišćenja složenih oblika (rondo, varijacije i sonatni oblik). Zbog specifičnosti ovih dela izgradili smo posebne pristupe u analizi vremenske organizacije kako bi se dublje otkrio kompozitorski pristup Blagoja Ivanovskog. Tako se u simfonijskoj poemi *Razmišljanje* uočavaju dve karakteristike: simetričnost i prelaznost.

Oblik simfonijske poeme *Razmišljanje* je **ABCDC1B1A1**, odnosno delovi su postavljeni u ogledalu. Simetričnost se odnosi na raspodelu tematskog materijala, veličinu delova, odnos harmonijskih centara, opštu dinamiku, tempo i metrički plan.

Broj tematskih materijala korišćenih u izgradnji dela *Razmišljanje* je četiri. Imajući u vidu da se materijali međusobno značajno razlikuju, nameće se pretpostavka da u njima postoji sadržajna osnova za građenje sonatnog oblika, što ide u prilog zaključku o pojavi simfonizma u njegovom stvaralaštvu.

Primer 1. Prva tema, t. 7–18.

Musical score for strings (Violins I and II, Viola, Violoncello, and Contrabasso). The score shows a dynamic shift from *pp* (pianissimo) to *ff* (fortissimo) across the measures. The time signature changes from 2/4 to 7/8 and back to 2/4. The Viola part includes a *div.* (divisi) marking.

Primer 2. Druga tema, t. 39–(44).

Andante

2 Cl.
B. Cl. *mf*

Musical score for Clarinet in B-flat (2 Cl. and B. Cl.) showing a melodic line in **Andante** tempo. The dynamic is *mf* (mezzo-forte).

Primer 3. Treća tema, t. 83–(89).

Presto (♩. = 96)

Picc.
1. Fl.
1. Ob.
1. Cl.
Vln. I
Vln. II *f*

Musical score for Piccolo, Flute, Oboe, Clarinet, Violin I, and Violin II showing a fast melodic line in **Presto** tempo (♩. = 96). The dynamic is *f* (forte).

Primer 4. Četvrta tema, t. 162–(167), i figura, t. 156.

Moderato

1. Ob. *mf*

Musical score for Oboe showing a melodic line in **Moderato** tempo. The dynamic is *mf* (mezzo-forte).

U formiranju svih melodijskih linija prisutno je postepeno kretanje u velikim ili malim sekundama. Sve teme mogu da se izvedu iz jednog jezgra sa pokretom u sekundi, odnosno prvi i drugi stupanj. Shodno tome, tematski materijali su građeni u malom ili ograničenom ambitusu, karakteristično je kruženje oko jednog centra, što upućuje na zaključak o uticaju muzičkog folklor. Pored ovoga, u temama se često pojavljuju i alteracije, odnosno umanjeni i prekomerni intervali.

Dela za simfonijski orkestar Blagoja Ivanovskog sadrže kompleksne metričke strukture. Karakteristične su česte promene metra tokom dela. Ivanovski koristi trinarnu metriku sa hemiolom na prvo vreme u prvom tematskom materijalu u simfonijskoj poemi *Razmislivanje* (pr. 1). U trećem i četvrtom tematskom materijalu korišćena je binarna metrika sa hemiolom na drugo vreme (pr. 3 i pr. 4).

Blagoja Ivanovski nastoji da gradi originalnost svog izraza na metričkim i ritmičkim strukturama koje potiču iz lokalne narodne muzičke tradicije i brojnih

metričkih promena. Manir česte promene metra je jedna od karakteristika muzike 20. veka sa refleksijama i u makedonskom muzičkom stvaralaštvu.

Akordi u simfonijskom stvaralaštvu Blagoja Ivanovskog građeni su po principu izabranih intervala. Dominira upotreba poliintervalnih (obično konstruisanih sa superpozicijom sekunda, terca i kvarta) i monointervalnih akorda, posebno akorda konstruisanih vertikalizacijom intervala sekunda – klasteri (na pr., t. 16–18 u pr. 1). „Klasterske nizove objašnjavamo melodijama iz kojih nastaju, a osnova su njihove zvučnosti” (Prošev, 1986, str. 108). Melodija je osnovni konstruktivni faktor, a akord je od sekundarnog značaja.

U tom smislu se kao posebna grupa izdvajaju akordi koji se nazivaju tematske harmonije (Kolarovska, 2004, str. 2.1), koje spajaju horizontalu sa vertikalom. Kao primer može poslužiti figura u harfi (pr. 1).

Akordi u simfonijskom stvaralaštvu Blagoja Ivanovskog prvenstveno imaju kolorističku ulogu. Izborom intervala bira se tembar akorda. Akordsku fakturu karakteriše registarski prelom; vođenje glasova često onemogućava praćenje kretanja glasova od jednog akorda do drugog.³

Plan tempa i agogike adekvatno prati manir postojanih promena. Ovo ide dotle da se promene unose čak i u samom izlaganju tematskih materijala. Zapravo, svaki novi tematski materijal obeležen je novim tempom. Metronomske oznake su takođe date u partituri dela *Razmišljanje*, ali ne sve promene u tempu.

Blagoja Ivanovski koristi dinamiku kao važno konstruktivno sredstvo za oblikovanje muzičkog materijala ilustrovanog brojnim dinamičkim oznakama unutar veoma malih delova kompozicije. I ovo je jedan od manira muzike 20. veka. Jedna od karakteristika Ivanovskog je gradnja gustih orkestarskih blokova isprekidanih naglim dinamičkim kontrastima. To se vidi u dinamičkom planu izlaganja prvog tematskog materijala (pr. 1). Nakon izlaganja tematskog materijala u *p* u engleskom rogu uz pratnju harfe i gudača, dolazi do dinamičke promene u *ff* naglašene *accelerando*-m i repetiranim akcentiranim akordom u svim orkestarskim grupama, nakon čega nastupa tišina. Nakon pauze, viole, violončela i kontrabasi počinju novi deo u *pp*.

Instrumentacijski plan takođe ima svoj značaj u oblikovanju tematskih materijala, gde vodeću ulogu imaju drveni duvački instrumenti. U izboru instrumenata koji donose osnovni tematski materijal su engleski rog i flauta za prvu temu, klarinet za drugu i oboa za četvrtu. I ovo je još jedna potvrda uticaja makedonskog muzičkog folklor, jer su flauta (koja asocira na kaval), engleski rog i oboa (koji asociraju na zurlu) i klarinet instrumenti koji se pretežno koriste u ovoj tradiciji.

³ Zanimljiva su zapažanja nekoliko autora o harmonskom jeziku Ivanovskog:

„Harmonska dinamika proizilazi iz zvučnih masa, slobodno shvaćenih modusa u kombinacijama koje u različitim orkestarskim grupama dobijaju novo značenje.” (Prošev, 1986, str. 110)

„Njegova folklorno inspirisana melodija ostaje u okvirima tonskih odnosa, a tople harmonije, koje često proizilaze iz umerenog polifonog vođenja modalnih tema, za njega znače koordinate vremena i mesta u kome boravi.” (Kodžabašija, 1976, str. 108)

„Pisao je kako je osećao, a činjenica da njegova dela omogućavaju različite analitičke pristupe, govori o njihovoj mnogostranosti i složenosti.” (Kolovski, 2004, str. 30)

Deo **A** sadrži uvod (pr. 5) koji anticipira osnovni motiv teme (pr. 6) u augmentiranoj verziji i ravnodelnom metru (4/4 takt). Karakteriše ga uzlazno kretanje velike sekunde na početku melodijske linije i silazno kretanje kvarta (čistih i na kraju prekomerne). Uvod je izložen u violončelima i kontrabasima u tempu **Andante** na tonalnoj osnovi **d**. (Kao što smo naveli sadržinski materijal prve teme koji sledi u ovom delu donosi engleski rog, pr. 1).

Primer 5. Uvod dela **A**, t. 1–6.

Andante ♩ = 52

Vc.
Cb.

Primer 6. Osnovni motiv prve teme, t. 7–9.

Andante ♩ = 52

C.A.

Celina uvoda i prve teme je ponovljena (t. 19–36) sa promenama harmonskog (tonalna osnova **b**) i agogičkog plana (tempo **Moderato**).

Imajući u vidu *prelaznost* između oblika, ceo ovaj deo **A** deluje, odnosno može da se tumači i kao uvod kompozicije.

Deo **B** je rešen kao fugato i ima konture trodelnosti. U najvećem delu fugata javlja se i figura (t. 37) izgrađena na ambitusu tritonusa, kao pratnja fugata (pr. 7). (Ostaje otvoreno pitanje zašto je Ivanovski koristio **fis** umesto **ges**, da bi se dobio pravi celotonski tritonus). I pored toga što se u njenim repeticijama javlja upotreba različitih intervala, ova figura u širem smislu deluje kao ostinatna podloga, pa čak i figurirani pedal.

Primer 7. Figura u uvodu za drugu temu, t. 37.

Andante
pizz.

Vc.
Cb.

U 39. taktu nastupa tema koja ponovo ima izvorište u već ispoljenim karakteristikama u prethodnom materijalu: velika sekunda na početku i prisustvo umanjene kvinte (pr. 8). Ova tema je građena na tonovima umanjene lestvice: **c, d, es, f, ges**. Dolazi do relativnih promena u intervalskom i ritmičkom planu – melodija je obojačena tonovima koji dovode do pomeranja metričke i akcenata, zatim se menja harmonski plan – tonalna osnova **c**, agogički plan – tempo **Andante**, dinamički plan – **mf** i instrumentacijski plan – melodiju izvodi klarinet i bas klarinet.

Sledi imitacija na kvinti: donose je oboa i fagot u 44. taktu, zatim flauta, druga violina i viola u 49. taktu. U istom taktu javlja se i kontrastsubjekt u klarinetu koji će pratiti temu i u sledećim izlaganjima. U pr. 8 melodija je data onako kako zvuči.

Primer 8. Druga tema, t. 39–(44), i kontrastsubjekt, t. 44–49.

Andante

2 Cl.
B. Cl. *mf*

Andante
a 2

Cl. *mf*

U 54. taktu počinje razrada osnovnog tematskog materijala u hornama, drvenim duvačima i gudačima, odnosno zgušnjavanje imitacijama i inverzijama i slobodnim kontrapunktom na novim tonalnim centrima.

Nakon gradacije, u 70. taktu ponovo se javlja tema u klarinetu i bas klarinetu na tonalnoj osnovi **d** kao neko zaokružavanje dela **B**. Deo se završava poslednjim izlaganjem varijante teme sa početnim tonovima u inverziji u fagotu (t. 77–80).

Prilikom građenja tematskog materijala u brzim delovima, Ivanovski često koristi repetirane tonove. Takav je slučaj treće teme koja je osnova dela **C** (pr. 9, t. 83–89). U ovom slučaju, naglašeni ritam utiče na fizionomiju melodije, koja je ponovo varijanta tvorbenih materijala prve teme u brzom tempu. Ceo deo je izgrađen na ponavljanju teme u različitim orkestarskim grupama, na različitim stupnjevima.

Veliki kontrast koji postoji između strukture dela **B** i dela **C** daje osnovu i za druga tumačenja oblika (sonatni oblik na primer). U istom smislu pojava više tema i na kraju ponavljanje prve teme, može voditi i ka rondi, a asocijativnost prva tri tematska materijala i ka karakternim varijacijama. Sve zajedno potvrđuje našu konstataciju o težnji autora ka upotrebi prelaznih oblika.

Treća tema (deo **C**) je karakteristična po upotrebi instrumenata iz svih orkestarskih grupa. U prvom izlaganju, donose je drveni duvački instrumenti i gudači: pikolo, prva flauta, prva oboa, klarinet, prve i druge violine (pr. 9). Međutim u orkestraciji koja sledi istaknuto mesto imaju i limeni duvači. Uopšte može se reći da horne dominiraju kroz sve delove, posebno visoke horne.

Što se tiče artikulacije, Ivanovski obraća pažnju i koristi česte promene oznaka. Tako u primeru koji sledi drveni duvački instrumenti sviraju prvo *stacato*, zatim *legato*, kombinovano sa *marcato*-m, a u gudačkoj deonici je obeležen štrih i menjaju se *marcato* i kombinovani pokreti *marcato* i *legato*. Karakterističan je početak sa *marcato* na prvom vremenu u pikolu i flauti, i na trećem vremenu u violinama.

Druga flauta, druga oboa i fagot imaju harmonsku i pedalnu ulogu. Druga flauta i druga oboa dele date tonove fagota. Prateću melodijsku liniju, koja ima karakter figure, donose viola, violončelo i kontrabas.

Primer 9. Treća tema, t. 83–(89), i prateća figura, t. 83.

Presto (♩. = 96)

Na početku dela **D** najpre se javljaju prve violine koje izvode novu figuru *con sordino* u *legato* u dinamici *pp* (t. 156, pr. 10). Ovo će biti pridružena figura četvrtog tematskog materijala zajedno sa drugim violinama, violama i violončelima koji sviraju *arco* i poverena im je harmonska funkcija.

Primer 10. Figura u uvodu za četvrtu temu, t. 156.

Moderato
con sord.

Tema nastupa u 162. taktu, donosi je prva oboa u dinamici *mf*, i karakteriše je upotreba mordenta. Ceo deo je zasnovan na obradi ove teme (pr. 11). Za Ivanovskog su karakteristični i tematski materijali koji počinju skokom od kvarte nakon čega slede manji intervali. U četvrtom tematskom materijalu (pr. 10), posle početne čiste kvarte naviše, naizmenično se javljaju sekunde naviše i naniže i umanjene i prekomerne kvarte. U radu sa motivom prisutni su skokovi iz velike i male terce i čiste kvinte.

Kod grupe gudačkih instrumenata nalazimo oznake za upotrebu sordina (*con sordino*) (kod prvih violina od 156. do 191. takta i kod drugih violina i violina od 193. do 109. takta) kao i u hornama (od 174. do 180. takta) i trubama (od 191. do 198. takta) (pr. 11).

Primer 11. Četvrta tema, t. 162–(167) i njena razrada u duvačkim instrumentima, t. 174–180 i t. 191–198.

Moderato
con sord.

Hns. in F 1
2

Tpts. in Bb 1
2

Moderato
mf

1. Ob.

Detailed description: The image shows three staves of musical notation. The top two staves are for Horns in F (Hns. in F) and Trumpets in Bb (Tpts. in Bb), both marked 'Moderato con sord.'. They play a rhythmic pattern of eighth notes with a melodic line. The bottom staff is for the first Oboe (1. Ob.), marked 'Moderato' and 'mf', playing a melodic line with some grace notes.

Do kraja sledi refleksija ogledalne strukture, odnosno deo **C1** (u 290. taktu pojavljuju se ulazne sekvence od tona **d**, a zatim za sekundu više, od tona **e**, nakon čega se javlja veliko ritardanto), onda nastupa skraćeni deo **B1** – samo izlaganje teme na novoj tonalnoj osnovi **d** i ponavljanje njenih završnih taktova, i na kraju deo **A1** bez uvoda, sa izlaganjem teme na početnom tonu **a** (solo flauta) i ponavljanje na tonu **g** (engleski rog). Kompozicija završava akordima u *pp* na tonalnoj osnovi **d**.

4. Blagoja Ivanovski i makedonski muzički folklor

Kad je reč o poreklu tematskih materijala, poema *Razmišljanje* povezuje Blagoja Ivanovskog sa makedonskim muzičkim folklorom (kao i u ostalom njegovom stvaralaštvu). Prema rečima Todora Skalovskog, „folklor je prisutan, i izvire iz njega (Ivanovskog), ali nije obrada narodne pesme” (Blaževska, 1996, str. 16). Folklorni citati u stvaralaštvu Ivanovskog su retki. Ivanovski o tome kaže: „Ja sam lično protiv folklornih citata u slobodnoj kompoziciji. Po mom mišljenju, folklorne elemente treba koristiti rafiniranije i suptilnije u umetničkom oblikovanju gde bi folklorne nijanse i kolorit trebalo da budu više prikazane – zapravo da daju odraz i ambijent određenog podneblja. Najzad, ako kompozitor u određenoj kompoziciji stalno primenjuje citate, kakvo je onda njegovo stvaralačko delovanje” (Ivanovski, 1989).

U većini radova koji se bave stvaralaštvom Blagoja Ivanovskog pominje se da je bio posebno inspirisan stvaralaštvom Bele Bartoka (Karakas, 1970, str. 65; Kodžabašija, 1976, str. 105; Nikolovski, n. d.; Blaževska, 1996, str. 15), a i njegov prvi objavljeni tekst u 1955. godini (Kolovski, 1993, str. 119) je upravo portret Bele Bartoka.

Kao rukovodilac orkestara Muzičke produkcije Radio Skoplja, Blagoja Ivanovski je svakodnevno bio u kontaktu sa folklorom. U to vreme u Muzičkoj produkciji

Radio Skoplja akcenat aktivnosti je bio na makedonskom muzičkom folkloru. U njoj je realizovan veliki broj snimaka iz gradske i seoske tradicije, sa vokalnim i instrumentalnim solistima, ansamblima i kulturno-umetničkim društvima, i umetničkih obrada narodnih pesama i igara sa većim izvođačkim ansamblima (hor, simfonijski orkestar).

U ovoj delatnosti posebno mesto zauzele su obrade makedonskog muzičkog folkloru, u to vreme uobičajenog kulturnog modela za socijalistički koncept kulture, za koji se smatralo da se nastavlja, odnosno da obezbeđuje kontinuitet u narodnom stvaralaštvu. Prema knjizi Mihaila Beldedovskog *Nikola Galevski – sa violinom do svetlosti* prvi aranžmani potiču od Nikole Galevskog: „... Dakle, prvi na ovom polju je Galevski, pa Ivan Terziev, Blagoja Ivanovski i drugi...” (Beldedovski, 2006, str. 67). Knjiga sadrži izjavu Blagoja Ivanovskog iz radio emisije emitovane na Makedonskom radiju 30. decembra 1979. godine povodom trideset godina delovanja Narodnog orkestra Radija Skoplje, u kojoj govori o formiranju prvih orkestara narodne muzike posle 1944. godine (str. 174).

Ivanovski je napisao niz obrada narodnih pesama i igara za različite kamerne ansamble i vokalne grupe, kojima je obično sam dirigovao. Među tim ansamblima je i vokalna grupa *Starogradski bekjari* koju je on formirao. Prema podacima o obrađenim narodnim pesmama i igrama koje smo preuzeli iz nototeke Radio-televizije Skoplje, obradama u to vreme su se bavili: Živko Firfov, Petre Bogdanov Kočko, Stefan Gajdov, Todor Skalovski, Gligor Smokvarski, Trajko Prokopiev, Vasil Hadžimanov, Borivoje Ilić, Ilija Todorovski, Asen Karastojanov, Kočo Petrovski, Ilija Nikolovski-Luj, Kiril Makedonski, Sotir Golabovski, Tihomir Karapančevski, Mate Gruevski, Dragan Šuplevski, Ivan Nikolov, Nikola Galevski i Mihajlo Nikolovski i Blagoja Ivanovski.

U člancima Blagoja Ivanovskog dominiraju teme makedonskog muzičkog folkloru. U članku „O narodnoj muzici” u časopisu *Razgledi* br. 5 iz 1956. godine on piše da je: „dužnost svakog kompozitora da na umetnički način stvori ambijent blizak našem narodu, delujući estetski i vaspitno”. U časopisu *Kulturni život* br. 2 iz 1963. godine piše sledeće: „Naše muzičko stvaralaštvo treba da nastaje na bazi makedonske narodne, folklorne muzike, jer su na sličnom tlu stvarali najveći svetski autoriteti, kao što su Bela Bartok, Igor Stravinski i drugi. Naša muzika treba da ima lik našeg podneblja, jer samo tako bismo mogli da kreiramo sopstveni izraz i stil, idejno i sadržinski adekvatan našem vremenu.”

Makedonski folklor je umetničko jezgro iz kojeg Blagoja Ivanovski crpi osnove svog stvaralaštva. To se može ilustrovati njegovim iskazom u emisiji *Tragi vo vreme*, gde pominje ciklus obrađenih makedonskih narodnih pesama *Vo spomen na moite roditeli* za sopran i kamerni gudački orkestar (1980). *Pirinski napevi* za bas, mušku vokalnu grupu i simfonijski orkestar poslednje je delo Blagoja Ivanovskog nastalo 1992. godine, koje simbolično zaokružuje njegovu vezu sa makedonskim muzičkim folklorom.

5. Programnost

Simfonijsko stvaralaštvo Blagoja Ivanovskog je tipično po svom programskom karakteru. Više primenjenih postupaka u njegovom kompozitorskom radu dovode do ovog zaključka:

– u njegovom stvaralaštvu najčešće se sreće simfonijska poema koja predstavlja programsko orkestarsko delo u jednom stavu, čija je forma slobodna i zavisna od *programnosti* (mada imamo u vidu da se većina simfonijskih poema iz svetske muzičke literature u pogledu formalne koncepcije u većoj ili manjoj meri oslanja na forme apsolutne muzike);

– Blagoja Ivanovski dela imenuje specifičnim nazivima kao što su *Nerezi* ili *Samoilova epopeja*, koji jasno ukazuju na njihov programski karakter;

– Blagoja Ivanovski koristi planove muzičkog dela da bi podvukao programsku osnovu dela, na primer kroz čestu promenu tempa i dodavanje opisnog tempa, poput *Andante funesto* ili *Andante Rustico*, ili izborom neravnodelnih metričkih struktura za predstavljanje *Makedonaca* u *Samoilovoj epopeji*;

– Blagoja Ivanovski potvrđuje prisustvo programnosti u delima kroz lične izjave o inspiraciji iz makedonske istorije i kulture. Više puta je isticao da je nacionalna istorija njegov stvaralački interes. Kao dete slušao je priče svojih predaka i već tada je razvio poseban odnos prema makedonskoj istoriji.

Međutim, u simfonijskom stvaralaštvu Blagoja Ivanovskog ne radi se o jednostavnom muzičkom opisu događaja, već on želi da dâ muzički oblikovan unutrašnji osećaj u odnosu na istorijski lik, mesto ili događaj. Iako njegove simfonijske poeme nalaze izvoriste u objektivno datim, postojećim vanmuzičkim događajima, one se često pretvaraju u ličnu, subjektivnu ispovest.

Ivanovski se dominantno bavi temama iz istorijske prošlosti, iako se u njima prepliću drugi elementi. Tako programski sadržaj poeme *Razmišljanje* ima program ličnog, intimnog karaktera.

Ivanovski je počeo da radi na simfonijskoj poemi *Razmišljanje* dok je studirao na Muzičkoj akademiji u Beogradu. Ivanovski je živeo u teškim uslovima: „to su bile teške godine, u kojima su ljudi živeli veoma loše ekonomski... živeli smo u veoma vlažnom stanu, Tihomir Karapančevski je umro, ja sam nekako izašao iz klinike. Tada je nastalo *Razmišljanje*...” (Nikoleski, 1991).

O programnosti dela *Razmišljanje* Ivanovski kaže da je bio inspirisan „... vekovnim sukobima dobra i zla, porobljenih i porobitelja ... Njegov prvi naslov je bio *Razmišljanje za eden heroj*, ... ali kasnije se meni činilo da je naslov bio preekspaniran, tako da sam odlučio da naslov poeme bude samo *Razmišljanje*, bez heroja” (Ivanovski, 1989).

Zaključak

Analizom forme, instrumentacije i programnosti simfonijske poeme *Razmišljanje*, možemo sumirati glavne karakteristike kompozitorskog jezika Blagoja Ivanovskog u odnosu na simfonijsko stvaralaštvo. Ivanovski gradi simfonijsko delo na osnovu malog broja tematskih materijala. Postoji konzistentnost u načinu građenja tematskih materijala, koja su u malom ili ograničenom ambitusu, što upućuje na zaključak o uticaju makedonskog muzičkog folkloru. Muzički jezik u simfonijskoj poemi *Razmišljanje* zasniva se na tonalno-modalnim odnosima. Veza sa muzičkim folklorom vidljiva je u čestoj promeni metričkih i ritmičkih struktura koje potiču iz narodne muzičke tradicije, kao i u upotrebi drvenih duvačkih instrumenata za donošenje tema. U pogledu oblika reč je o složenoj višedelnoj strukturi, u kojoj smo videli simetriju u planovima muzičkog dela, ali i moguće tumačenje prelaznosti između dva oblika. Simfonijski orkestar je u redukovanoj *a tre* varijanti, sa bogatom razradom deonica, u smislu artikulacije i upotrebe različitih tehnika, ornamenata i repetiranih tonova. Karakteristični postupci pri radu sa tematskim materijalom idu u prilog tezi o pionirskoj ulozi Blagoja Ivanovskog u simfonizmu u makedonskoj muzici kroz simfonijsku poemu *Razmišljanje*. Na kraju, programnost kao veoma važna osobina simfonijskog stvaralaštva Blagoja Ivanovskog, dodatno je potvrđena kroz naslov i iskaze samog kompozitora. Zahvaljujući izboru simfonijske poeme kao medija u kome će ostvariti svoju zamisao, stvaralaštvo Blagoja Ivanovskog i simfonijska poema *Razmišljanje* u jednom širem smislu mogu se svrstati u kategoriju simfonizma.

Literatura / References

- Beldedovski, M. (2006). *Nikola Galevski – so violinata do svetlinata*. Skopje: Direkcija za kultura i umetnost.
- Blaževska, S. (1996). *Simfoniska poema Razmislivanje od Blagoja Ivanovski*. Skopje: Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“, Fakultet za muzička umetnost – Skopje. Diplomski rad.
- Brandžolica, Lj. (2000). *Muzika 50 godini so vas*. Skopje: privatno izdanje.
- Bužarovski, Dimitrije. 1996. *Uvod vo analizata na muzičkoto delo*. Skopje: Fakultet za muzička umetnost.
- Bužarovski, D., and Jordanoska, T. (2015). Macedonia. *Oxford Music Online, Grove Music Online*, September 22. doi: 10.1093/gmo/9781561592630.article.44736.
- FMU. (2021). *Musica viva za deca*, NIP.UKIM.20-21.14. Fakultet za muzička umetnost – Skopje, YouTube-kanal. Preuzeto sa <https://www.youtube.com/playlist?list=PLudg2mgYY40Arlkpl2iCTrKuk0ZKiv1o0>.
- Islam, A. (2002). *Interpretacijskite aspekti na snimenata muzika za pijano od makedonski avtori*. Skopje: Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“, Fakultet za muzička umetnost – Skopje. Magistarski trud.
- Ivanovski, B. (1956). Za narodnata muzika. *Razgledi*, 5, 7.
- Ivanovski, B. (1963). Tvoreštvo vrz baza na narodnata muzika. *Kulturen život*, 2, 11.
- Ivanovski, B. (1988). (rakovis).
- Ivanovski, B. (1989). *Sredba so kompozitorot, Denovi na makedonska muzika*, 31.10. Studio M1, Radio Televizija Skopje.
- Jordanoska, T. (2006). *Početcite na simfonizmot vo makedonskoto sovremeno muzičko tvoreštvo niz delata na kompozitorot Blagoja Ivanovski*. Skopje: Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“, Fakultet za muzička umetnost – Skopje. Diplomski rad.
- Karakaš, B. (1970). *Muzičkrite tvorci vo Makedonija*. Skopje: Makedonska kniga.
- Kodžabašija, J. (1976). Apoteoza na minatoto. *Sovremenost*, 2, 102–109.
- Kolarovski, G. (1997). Makedonska kompozitorska škola – da ili ne? *Muzika*, 1, 19–26.
- Kolarovska-Gmirja, V. (2004). *Harmonska analiza* (rakovis).
- Kolovski, M. (1993). *Sojuz na kompozitorite na Makedonija 1947-1992, Makedonski kompozitori i muzikolozi*. Skopje: SOKOM.
- Kolovski, M. (2004). Prvite makedonski simfoničari: Smokvarski – Ivanovski – Makedonski. *Muzika*, 11, 3–44.
- Nikoleski, D. (1991). *Tragi vo vremeto – Blagoja Ivanovski* (radio emisija, 18.03.). Skopje: Makedonsko radio.
- Nikolovski, V. (n.d.). *Blagoja Ivanovski*. Skopje: Združenie na kompozitorite na Makedonija. Gramofonska ploča, RTS Diskos LPD 1014.
- Ortakov, D. (1982). *Muzičkata umetnost vo Makedonija*. Skopje: Makedonska revija.
- Prošev, T. (1986). *Sovremena makedonska muzika*. Pula: Istarska naklada.
- Todorčevska, J. (1977). Muzičkata publicistika na Tihomir Karapančevski. Vo D. Ortakov, S. Golaboski (Ur.), *Makedonska muzika 1, referati podneseni na sednicite na muzikološkata sekcija pri Struška muzička esen 1975 i 1976 godina*, 63–72. Skopje/Struga: Struška muzička esen.

Article type: Original Scientific Paper
Article language: Serbian

BLAGOJA IVANOVSKI'S SYMPHONIC *REFLECTIONS* – 100TH ANNIVERSARY OF THE COMPOSER'S BIRTH (1921–1994)

Trena Jordanoska

Ss. Cyril and Methodius University, Faculty of Music, Skopje, Republic of North Macedonia

Summary

The first works for symphony orchestra by Macedonian composers were written in the post-war period, from 1945 to 1957. During this period Macedonian composers introduced Western-European music models in Macedonian music culture. Several composers, among them Blagoja Ivanovski (1921–1994), are considered the pioneers of symphonism in contemporary Macedonian music. Among Ivanovski's contributions was the first symphonic poem *Razmislivanje (Reflection)* written in 1954. This work will determine the creative manner in the works for symphony orchestra that follow: Symphony no. 1 *Lesta* (1957), *Historical Poem* (1958), *Frescoes* (1961), *Tsar Samoil's Tragedy* (Three symphonic poems) (1970), *Vardar* (1979) and *Nerezi* (1984). The paper presents the analysis of the form (symmetric structure), the orchestration (*a tre*) and the program (contents related to the national history and culture) of the symphonic poem *Razmislivanje*. The paper is also concerned with the influence of Macedonian folk and traditional music in Ivanovski's compositions.

Key words: Macedonian music; Macedonian composers; symphonic works; symphonic poem

Datum prijema članka / Paper received on: 05. 11. 2021.

Datum dostavljanja ispravki rukopisa / Manuscript corrections submitted on: 03. 12. 2021.

Datum konačnog prihvatanja članka za objavljivanje / Paper accepted for publishing on: 21. 12. 2021.

© 2021 Autor. Objavio Artefact (<http://www.artf.ni.ac.rs/index.php/casopis-artefact/>).

Ovo je članak otvorenog pristupa i distribuira se u skladu sa Creative Commons licencom (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/rs/>).

© 2021 The Author. Published by Artefact (<http://www.artf.ni.ac.rs/index.php/casopis-artefact/>).

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/rs/>).

